

Інформаційне право

УДК 001.92+002.6:316.324.8

ПИЛИПЧУК В.Г., доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
директор НДІ інформатики і права НАПрН України
БЕЛАНЮК М.В., кандидат юридичних наук, завідувач наукового
організаційного сектора НДІ інформатики і права НАПрН України

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ І ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 12.00.13 – “ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО; ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ”

Анотація. У статті висвітлюються історичні аспекти розробки та проблеми впровадження в Україні нової наукової спеціальності 12.00.13 – “інформаційне право; право інтелектуальної власності”.

Ключові слова: інформація, інформаційне право, інтелектуальна власність, наукова спеціальність, право.

Аннотация. В статье исследуются исторические аспекты и проблемы внедрения в Украине новой научной специальности 12.00.13 – “информационное право; право интеллектуальной собственности”.

Ключевые слова: информация, информационное право, интеллектуальная собственность, научная специальность, право.

Summary. The article highlights the historical aspects of the development and problems of introduction in Ukraine a new scientific specialty 12.00.13 – “information law; law of intellectual property”.

Keywords: information, information law, intellectual property, scientific specialty, law.

Постановка проблеми. Проведений аналіз наукових здобутків в інформаційній сфері та сфері інтелектуальної власності, сучасні тенденції розвитку світової спільноти та України дають змогу підтвердити висновки, що в умовах формування глобального інформаційного простору і становлення інформаційного суспільства усі сфери життєдіяльності людини, суспільства, держави та міжнародної спільноти безпосередньо пов’язані з інформацією та зумовлені нею. Сучасний період розвитку культури та цивілізації дійсно характеризується новим етапом еволюції соціальних процесів і відрізняється прагненням розвиненого індустріального суспільства до вдосконалення своїх соціальних структур та інститутів. Вивчення цих процесів змушує вчених і політиків робити висновки про те, що нині людство має справу з новими факторами соціально-економічного розвитку в рамках сучасної цивілізації, а саме – з факторами інформаційного розвитку. Ключовими умовами, які формують і спрямовують процеси інформаційного поступу, є свідоме й цілеспрямоване використання в економіці та соціальній практиці систем штучного інтелекту та інформаційно-комунікаційних технологій. Провідною і багато в чому знаковою особливістю сучасного світу стає формування глобальної інформаційної індустрії, яка трансформує роль інформації і знань в соціально-економічній сфері [1].

Нині знання та інформація стали ключовими ресурсами у світовому співтоваристві. Підвищується суспільне значення і роль інформаційних відносин та інформаційної діяльності, що зумовило істотне зростання необхідності правового врегулювання даної сфери. Упорядкованість інформаційних відносин, їх системність і динамізм є необхідними умовами функціонування і розвитку сучасного суспільства, а “соціальне призначення інформаційного права полягає у врегулюванні, впорядкуванні інформаційних відносин, наданні їм належної стабільності, створенні необхідних умов для реалізації інформаційних прав громадян і нормального існування громадянського суспільства в цілому” [2].

Враховуючи зазначене, видається неможливим інноваційний розвиток України без відповідної трансформації правової науки, у тому числі врахування сучасних підходів і стандартів країн-членів ЄС в інформаційній сфері та сфері інтелектуальної власності.

Метою статті оцінка історії та стану вирішення проблеми виокремлення інформаційного права і права інтелектуальної власності в окрему наукову спеціальність в Україні. Історичні аспекти щодо права інтелектуальної власності можуть бути предметом окремого розгляду.

Виклад основного матеріалу. Актуальні проблеми формування і розвитку суспільних відносин в інформаційній сфері та сфері інтелектуальної власності, проблеми відповідної трансформації правової науки були предметом дослідження багатьох вітчизняних та іноземних вчених, зокрема: І. Арістової, Г. Аकोпова, О. Андрійко, С. Алексєєва, В. Авер'янова, Ю. Атаманова, О. Баранова, К. Беякова, Л. Бачила, В. Брижка, Ю. Бурила, П. Боровика, С. Бурлакова, С. Гуцу, О. Дзьобаня, В. Дроб'язка, О. Дорошенка, І. Жиляєва, Ю. Канигіна, Р. Калюжного, Т. Коваленко, І. Коваля, О. Копана, О. Копиленка, В. Копилова, Б. Кормича, О. Литвиненко, В. Лопатіна, А. Марущака, О. Марценюка, А. Міндрул, П. Мельника, Н. Мироненко, А. Новицького, Н. Нижник, В. Нежиборця, О. Олійника, О. Орлюк, О. Пастухова, В. Погорілка, В. Пилипчука, Л. Работягової, С. Ревуцького, Н. Савінової, В. Селіванова, О. Святоцького, О. Тверезенко, М. Швеця, А. Штефан, О. Штефан, В. Фурашева, М. Федотова, В. Цимбалюка та багатьох інших вчених.

Однак динамічні зміни у сучасному інформаційному просторі викликають необхідність їхнього комплексного аналізу з позиції юридичної науки. Ці обставини викликають необхідність пошуку та вибору комплексних підходів у наукових дослідженнях, присвячених питанню оптимізації паспорту наукової спеціальності “інформаційне право” в галузі юридичних наук.

Пропозиція щодо виокремлення інформаційного права в окрему наукову спеціальність була висловлена вченими інформаційної сфери України ще на початку 2000-х років. Зокрема, 16 січня 2003 року під час парламентських слухань “Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова і цензура в Україні” учасники слухань відзначили, що в Україні склалася загрозлива ситуація із забезпеченням основоположних прав та свобод людини й громадянина на отримання повної, неупередженої інформації, необхідної для прийняття усвідомлених рішень. Вони відзначили, що значного поширення набув тиск на журналістів під час виконання ними своїх професійних обов'язків, що стало фактично запровадженням політичної цензури. Засоби масової інформації втрачають належну їм у демократичному суспільстві функцію посередника між владою та суспільством [3].

Зважаючи на висновки та пропозиції учасників парламентських слухань Верховна Рада України рекомендувала Вищій атестаційній комісії України (далі – ВАК України) ввести до Переліку спеціальностей, за якими проводиться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора юридичних наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань за спеціальністю “Інформаційне право”.

На виконання рекомендацій Верховної Ради України ВАК України звернувся до Національної академії правових наук України (на той час – Академія правових наук України) надати пропозиції щодо змісту паспорта спеціальності з інформаційного права та визначити, до якої з існуючих спеціальностей необхідно включити спеціальність “Інформаційне право” [4].

Після наданих Академією правових наук України рекомендацій, а також рішення експертної ради ВАК України в галузі юридичних наук і атестаційного відділу суспільних наук Президія ВАК прийняла Постанову “Про зміну паспорта спеціальності” від 21.05.03 р. № 26-11/5 [5], якою затвердила нову редакцію паспорта наукової спеціальності 12.00.07, до складу якої поряд з теорією управління, адміністративним правом і процесом, фінансовим правом було введено інформаційне право (юридичні науки).

З цього часу вперше інформаційне право увійшло до переліку наукових спеціальностей та були визначені напрямки досліджень в цій галузі:

- структура, джерела і методологія інформаційного права та правової інформатики;
- правові аспекти формування, розвитку охорони та захисту інформаційних ресурсів єдиного інформаційного простору України;
- удосконалення правової основи інформаційного простору й інформаційних ресурсів України;
- законодавче забезпечення формування та розвитку єдиного інформаційного простору України;
- правові основи організації та координації дій органів державної влади в єдиному інформаційному просторі України;
- проблеми міжнародного співробітництва в правовому регулюванні та розвитку глобального інформаційного простору.

У 2004 році спробу з’ясувати й узагальнити уявлення про інформаційне право здійснив Центр політико-правових реформ в рамках проведення “круглого столу” “Інформаційне право: стан та перспективи розвитку в Україні” [6]. Погляди різних експертів на інформаційне право суттєво різнилися. Ті, хто мав справу з засобами масової інформації, вважали, що інформаційне право – це саме їхня галузь, це право засобів масової інформації. Так само, але на свою користь, висловлювались зв’язківці та експерти в галузі телекомунікацій, інформатизації, правової інформатики та правової кібернетики. Системного бачення поняття інформаційного права так і не було запропоновано. Тобто, інформаційне право на той час фактично перебувало на початковому етапі його формування.

В ході вказаного “круглого столу” досвідом своєї країни поділився експерт з інформаційного права Німеччини Маттіас Россі. Він зазначив, що у ФРН до інформаційного права відносять інформаційне конституційне право, міжнародне інформаційне право, інформаційне цивільне право, інформаційне кримінальне право та інформаційне публічне (державне та адміністративне) право. Як окремі інститути розглядають право на захист даних, право на захист таємниці, право доступу до інформації, телекомунікаційне право, поштове право, право електронних інформаційних послуг, право телерадіомовлення, право преси. Таким чином, інформаційне право за німецьким зразком – це надзвичайно широка за своїм обсягом дисципліна, яка включає практично все, що пов’язано з інформацією як об’єктом правовідносин.

За виступами експертів, у Великій Британії медіа-право досліджує всі питання, пов’язані зі збором та поширенням інформації, а телекомунікаційне право досліджує та регулює засоби поширення інформації. Також виокремлювалось комп’ютерне та Інтернет-право, які регулюють відносини, пов’язані з використанням комп’ютерів чи Інтернету.

Найбільш гострі дискусії тривали навколо визначення місця інформаційного права як сукупності правових норм у системі права України. Для вирішення цієї проблеми виникла необхідність науково-теоретичного обґрунтування предмета, методів правового регулювання інформаційного права, а також існування відносно відособленого законодавства щодо регулювання інформаційних відносин. Однак відсутність до 2008 року системного розуміння основних пріоритетів розвитку науки в галузі інформаційного права не дозволяла вирішувати зазначену та інші суміжні проблеми [7, с. 20-24].

У 2008 році на підставі Постанови президії ВАК України від 08.10.08 р. № 45-06/7 із паспорту спеціальності 12.00.07 було вилучено “теорію управління”. Наукова спеціальність 12.00.07 з цього часу отримала назву “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право”. Змінилася і формула спеціальності, зокрема в частині інформаційного права: “суспільні відносини, що складаються у сфері обігу інформації, створення, формування, зберігання, поширення, використання, охорони і захисту інформаційних ресурсів, створення та використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки”. Водночас були значно розширені напрями досліджень в галузі інформаційного права:

- інформаційна сфера як об’єкт права;
- методологія інформаційного права;
- предмет, метод і система інформаційного права;
- інформаційне законодавство та напрями його розвитку;
- правовідносини в інформаційній сфері;
- правові аспекти формування, розвитку, охорони та захисту інформаційних ресурсів;
- державна політика та державне управління в інформаційній сфері;
- правові засади організації та координації дій органів державної влади в єдиному інформаційному просторі України;
- поняття та правовий режим інформаційних ресурсів;
- правовий режим інформаційних технологій, інформаційних систем і мереж;
- інформаційна безпека та її місце в системі забезпечення національної безпеки;
- захист інформації з обмеженим доступом і прав на неї;
- захист інформаційних систем і прав на них;
- інформаційне право зарубіжних країн.

Разом з тим в наукових колах продовжувала тривати дискусія навколо питання про виокремлення інформаційного права в окрему наукову спеціальність.

Низка вчених були переконані, що інформаційне право є комплексною галуззю права, яка розвивається на межі конституційного, адміністративного, цивільного, трудового та кримінального права і ряду інших (комплексних) галузей права, оскільки інформаційне право об’єднує в собі відносини, що виникають практично у всіх областях людської діяльності, пов’язаної з інформацією чи з діяльністю в інформаційній сфері. Зокрема інформаційне право активно використовує основні положення теорії держави і права, взаємодіє з такими галузями, як конституційне, адміністративне, фінансове, кримінальне, цивільне, трудове право тощо [8, с. 42-43].

Як зазначається у [9, с. 54-58], інформаційне право найбільш тісно взаємодіє з конституційним правом. Являючись провідною галуззю права, конституційне право закріплює основні права і свободи особи, у тому числі права і свободи в інформаційній сфері. Суттєвий зв’язок простежується з цивільним правом, перш за все, при регулюванні майнових відносин і особистих немайнових відносин щодо інформації та інформаційних об’єктів в інформаційній сфері. Інформаційне право також активно використовує методи адміністративного права, в першу чергу – при регулюванні

відносин, що виникають при здійсненні органами державної влади і місцевого самоврядування своїх функцій в галузі масової інформації, формування інформаційних ресурсів і надання інформації широкому колу споживачів.

Специфіка інформаційного права як науки також зумовлює необхідність поглиблених пошуків з проблематики методів правового регулювання Інтернет-відносин, технічно-правових ознак виникнення, зміни, припинення юридичних фактів, пов'язаних з використанням новітніх інформаційних технологій у різних сферах суспільної діяльності. Саме на такі напрями мають орієнтуватися науковці інформаційного права України у своїх подальших дослідженнях.

Також висловлювалися думки, що у сфері наукового і науково-технічного забезпечення розвитку інформаційного суспільства доцільно виокремити інформаційне право і право інтелектуальної власності в окрему наукову спеціальність, що сприятиме розвитку інформаційного суспільства в Україні. Її поява також стане важливим кроком і демонстрацією рішучості української влади у розв'язанні низки системних проблем в інформаційній сфері, від вирішення яких залежить успішне майбутнє і процвітання України [10].

Системному розвитку інформаційного права та його виокремленню в окрему наукову спеціальність сприяла активізація у 2011 – 2014 рр. подальших наукових розробок вчених інформаційної сфери [11], створення Координаційного бюро з інформаційного права та інформаційної безпеки НАПрН України і трансформація Науково-дослідного центру правової інформатики НАПрН України в Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України, колектив якого доклав значних зусиль до формування і подальшого розвитку інформаційної сфери та визначення пріоритетів наукових досліджень в Україні з питань правового забезпечення інформаційної сфери на 2011 – 2015 рр., а також на 2016 – 2020 роки. Наочним підтвердженням цього є одержані наукові здобутки, що висвітлені на веб-сайті установи та опублікованому в 2016 р. науковому огляді [12].

Протягом 2013 – 2014 років вченими Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України і Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України в контексті актуалізації потреби інноваційного розвитку Українського суспільства і держави було розроблено науково-методологічне підґрунтя та пропозиції щодо запровадження нової наукової спеціальності в галузі юридичних наук – 12.00.13 “Інформаційне право; право інтелектуальної власності”.

Водночас, було запропоновано принципово змінити формулу спеціальності та викласти її у такій редакції: *“Спеціальність 12.00.13 охоплює галузі юридичної науки, які досліджують суспільні відносини та розв'язують правові проблеми у сфері обігу інформаційних ресурсів, розробки і застосування інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки, надання послуг і виконання робіт за напрямами інформаційної діяльності людини, суспільства, держави та міжнародної спільноти; а також досліджують права, що відносяться до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах, правову охорону об'єктів інтелектуальної власності, охорону і захист прав інтелектуальної власності в їх матеріальному та процесуальному змісті, наукознавчі проблеми права інтелектуальної власності”* [13].

Крім цього, було розроблено нові **напрями наукових досліджень в галузі інформаційного права і в галузі права інтелектуальної власності**. Зокрема, до напрямів досліджень в галузі інформаційного права було запропоновано віднести:

– суспільні відносини в інформаційній сфері як об'єкт права; предмет та методи дослідження правових явищ в інформаційній сфері; генеза досліджень, історія, наукові школи, тенденції і закономірності становлення правової науки в інформаційній сфері;

зв'язок правової науки в інформаційній сфері (інформаційного права) з філософськими, соціологічними, економічними, технічними та іншими галузями науки;

– закономірності та правові основи формування і розвитку інформаційного суспільства, національного і глобального інформаційного простору, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, законних інтересів суспільства і держави в інформаційній сфері;

– предмет, методи, система, функції, принципи, джерела, понятійно- категоріальний апарат, об'єкти та суб'єкти інформаційного права; інформаційне право в системі національного права; доктрина інформаційного права; проблеми та пріоритети розвитку інформаційного права;

– правові основи розробки і реалізації державної інформаційної політики та державної політики з питань інформаційної безпеки; державне регулювання й управління в інформаційній сфері; методи, принципи, форми, об'єкти та суб'єкти державного управління в інформаційній сфері;

– інформаційне право за функціональними напрямками інформаційної діяльності: адміністративні послуги і доступ до публічної інформації; телекомунікації, зв'язок, інформатизація; засоби масової інформації, глобальні інформаційні мережі, реклама; видавнича, бібліотечна, архівна і музейна справи; державна статистика, документообіг; інформаційна діяльність в галузях освіти і науки, культури і мистецтв, в економічній, фінансовій, банківській та інших сферах;

– правові засади інформаційної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, органів охорони правопорядку і правосуддя, військових формувань, підприємств, закладів, установ та організацій різних форм власності, неурядових організацій та інших інститутів громадянського суспільства;

– інформаційне законодавство, проблеми, пріоритети, напрями і науково-методичне забезпечення розвитку інформаційного законодавства; ефективність правового регулювання в інформаційній сфері;

– правовий режим інформації, інформаційних ресурсів, продукції і послуг, інформаційних технологій, систем і мереж, інформаційної інфраструктури та регулювання доступу до них; право власності в інформаційній сфері;

– основи правової інформатики; регулювання інформатизації діяльності суб'єктів громадянського суспільства і держави; інформаційні системи і бази даних в галузі держави і права; національна система правової інформації;

– правове регулювання розвитку вітчизняної індустрії високотехнологічної інформаційної продукції, розробки і впровадження новітніх інформаційних технологій, програмної та іншої інформаційної продукції і послуг; формування національних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури;

– правові засади розвитку національних засобів масової інформації, захисту прав і свобод професійної діяльності журналістів, запобігання інформаційній експансії та монополізації національного інформаційного простору, утвердження в національному інформаційному просторі духовних, культурних і моральних цінностей народу України;

– правові основи інформаційної безпеки, організації та діяльності суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки; запобігання, виявлення і припинення загроз інформаційній безпеці України; протидія посяганням на державний суверенітет, конституційний лад і територіальну цілісність України, інформаційній та військовій агресії з використанням інформаційної сфери, негативним наслідкам застосування інформаційних технологій та інформаційним впливам на шкоду людині, суспільству і державі;

– регулювання охорони і захисту персональних даних; охорона державної таємниці та інших відомостей з обмеженим доступом; правові та організаційні засади технічного захисту інформації;

– запобігання, виявлення і припинення правопорушень в інформаційній сфері; відповідальність за скоєння правопорушень в інформаційній сфері; відновлення порушених прав і свобод в інформаційній сфері; правові механізми демократичного контролю за додержанням законодавства в інформаційній сфері;

– інформаційне право зарубіжних країн, порівняльне законодавство в інформаційній сфері; проблеми гармонізації та імплементації норм правових актів Європейського Союзу та міжнародного права в інформаційне законодавство України; правові засади міжнародного співробітництва, міжнародної безпеки та міжнародного правопорядку в інформаційній сфері.

Значним був внесок у цю роботу керівників зазначених наукових установ та профільних відділень НАПрН України, які забезпечували розробку стратегії розвитку вказаних галузей правової науки та узагальнення пріоритетів досліджень. Із числа вчених НДІП НАПрН України активну участь у цій роботі брали Баранов О.А., Беляков К.І., Брижко В.М., Жилияєв І.Б., Савінова Н.А., Стрельбицький М.П., Красноступ Г.М., Ланде Д.В., Цимбалюк В.С., Фурашев В.М. та інші.

Розроблені пропозиції знайшли підтримку серед наукової спільноти, яка опікується інформаційною сферою та сферою інтелектуальної власності та у членів президії НАПрН України.

В результаті, у травні 2014 р. НАПрН України звернулася з листом до МОН України з пропозицією щодо виокремлення нової наукової спеціальності в галузі юридичних наук – 12.00.13. “Інформаційне право; право інтелектуальної власності”. При цьому зазначалося, що в сучасних умовах становлення інформаційного суспільства, національного інформаційного простору та глобального інформаційного протиборства, стрімкого розвитку інноваційних технологій та інших напрямків інтелектуальної діяльності, актуалізується проблема розвитку правової науки та потреба виокремлення інформаційного права і права інтелектуальної власності в окрему наукову спеціальність [13].

Знаковим стало й те, що вказані пропозиції вчених НДІП НАПрН України та НДІВ НАПрН України були підтримані учасниками парламентських слухань на тему: “*Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні*”, які відбулися 18 червня 2014 року. В Рекомендаціях парламентських слухань, затверджених Постановою Верховної Ради України від 03.07.14 р. № 1565-VII, зокрема, зазначалося, що в Україні закладено правові засади побудови інформаційного суспільства, прийнято закони України та інші нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини щодо створення інформаційних електронних ресурсів, захисту інтелектуальної власності на ці ресурси, впровадження електронного документообігу, захисту інформації тощо. В п. 7 Рекомендацій парламентських слухань щодо наукового і науково-технічного забезпечення розвитку інформаційного суспільства Кабінету Міністрів України, НАН України і національним галузевим академіям наук України було запропоновано вжити низку заходів, у т.ч. **забезпечити, з урахуванням рішень НАПрН України, виокремлення інформаційного права і права інтелектуальної власності в окрему наукову спеціальність** [14].

Надалі подані вченими НАПрН України пропозиції були підтримані Експертною радою МОН України в галузі юридичних наук, Атестаційною колегією МОН України та юридично оформлені наказом МОН України від 29.09.14 р. № 1081. Вказаним нормативно-правовим актом, зокрема, було затверджено паспорт наукової спеціальності

12.00.13 – “Інформаційне право; право інтелектуальної власності”, а згідно з п. 9 цього наказу Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації МОН України доручалося забезпечити підготовку змін до Переліку наукових спеціальностей, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.11 р. № 1057, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30.09.11 р. за № 1133/19871, щодо включення спеціальності 12.00.13 “Інформаційне право; право інтелектуальної власності (юридичні науки)” [15].

Однак, до сьогодні ця норма наказу МОН України, як і вимоги Постанови Верховної Ради України від 03.07.14 р. № 1565-VII, так і залишилася не виконаними, а пріоритети наукових досліджень в галузі інформаційного права і права інтелектуальної власності продовжують визначатися дещо застарілими нормами наукових спеціальностей 12.00.07, 12.00.03 і 12.00.04 відповідно. Зазначене, як видається, не відповідає сучасним суспільним потребам інноваційного розвитку в умовах євроінтеграції України, процесам стрімкого розвитку інформаційного суспільства, інформаційної глобалізації та реальним загрозам інформаційній безпеці людини, суспільства і держави.

При цьому, окремі посадові особи не зовсім коректно, на наш погляд, посилялися на вимоги нової редакції Закону України “Про вищу освіту”. Згідно з цим законом наукові ступені кандидата і доктора наук було віднесено до освітньо-наукового і наукового рівнів вищої освіти. Крім цього, у 2015 році було прийнято єдиний перелік спеціальностей, який за оцінками експертів і вчених, в тому числі оприлюднених 2015 року в ході парламентських слухань з проблем законодавчого регулювання наукової і науково-технічної діяльності, має суттєві вади та не враховує особливостей і завдань наукової діяльності. З цього приводу слід зауважити, що одним із головних завдань освіти є поширення знань, а завданням науки – їх одержання.

В подальшому, у листопаді 2015 р. було зроблено спробу врегулювати цю проблему шляхом видання спеціального наказу МОН України “Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266” від 06.11.15 р. № 1151 [16], який спробував інтегрувати відповідні освітні та наукові спеціальності. Наскільки вдалим було це рішення визначить практика.

В порядку порівняння зауважимо, що з урахуванням розглянутих глобальних процесів в інформаційній сфері окремі сусідні країни, у т.ч. з урахуванням здобутків українських вчених, вже давно реалізували відповідні пропозиції щодо відкриття наукових спеціальностей. Наприклад, згідно з наказом Голови Вищої атестаційної комісії Республіки Білорусь від 10.12.12 р. № 146 було відкрито наукову спеціальність в галузі юридичних наук – 12.00.13 “Інформаційне право” [17]. Аналогічне рішення ще до початку т.зв. “гібридної війни” було прийнято і Російською Федерацією [18]. Поряд з цим, згідно з оцінками, що висловлювались в ході конференцій, круглих столів та інших заходів, українська правова наука, зокрема, в галузях інформаційного права і права інтелектуальної власності, розвивається більш активно, ніж у вказаних країнах.

Також варто підтримати оцінки, що українські вчені з урахуванням закономірностей і тенденцій глобального розвитку інформаційної сфери запропонували принципово інший та більш актуальний підхід – об’єднання в одній науковій спеціальності інформаційного права і права інтелектуальної власності. Також слід звернути увагу на досить цікаві пропозиції щодо можливого включення надалі в цю спеціальність досліджень з правових проблем інноваційного розвитку. Втім, це перспективне питання ще потребує додаткового опрацювання.

Загалом, досить предметну оцінку наявним проблемам впровадження нової наукової спеціальності 12.00.13 “Інформаційне право; право інтелектуальної власності” було надано в травні 2016 р. в ході міжвідомчої конференції “Роль і місце інформаційного права і права інтелектуальної власності в сучасних умовах” [19].

Висновки.

1. З метою розвитку інформаційного суспільства, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації у вкрай важливій для суспільства і держави інформаційній сфері та сфері інтелектуальної власності, потребують реалізації вимоги Постанови Верховної Ради України від 03.07.14 р. № 1565-VII і наказу МОН України від 29.09.14 р. № 1081 в частині внесення спеціальності 12.00.13 – “Інформаційне право; право інтелектуальної власності” до переліку галузей знань і спеціальностей, а також внесення відповідних доповнень до наказу МОН України від 06.11.15 р. № 1151.

2. Наукові дослідження в галузі інформаційного права і права інтелектуальної власності доцільно розвивати за напрямками, визначеними вказаним паспортом наукової спеціальності, затвердженим наказом МОН України від 29.09.14 р. № 1081, а також схваленою Загальними зборами НАПрН України Стратегією розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки. Продовжити наукові дослідження з проблем правового забезпечення інноваційного розвитку та опрацювати питання стосовно їх можливого включення до вказаного паспорту спеціальності.

3. Згідно з положеннями Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки необхідно забезпечити здійснення подальших історико-правових досліджень в галузях інформаційного права і права інтелектуальної власності.

Використана література

1. Пилипчук В.Г. Інформаційне суспільство : філософсько-правовий вимір : монографія / В.Г. Пилипчук, О.П. Дзьобань. – К. : ТОВ “ІВА”. – 2014. – С. 4.
2. Баранов О.А. Інформатизація та відкритість влади як засоби демократизації суспільства / О.А. Баранов. – К. : Альтерпрес, 2003. – 348 с.
3. Про підсумки парламентських слухань “Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова і цензура в Україні” : Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 16. – Ст. 130. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/441-15>
4. Лист АПрН України від 24.02.03 р. № 240.
5. Постанова Президії ВАК України від 21.05.03 р. № 26-11/5. – Режим доступу : <http://consultant.parus.ua/?doc=01XWN875F3>
6. Т. Шевченко. Інформаційне право : для журналістів чи для програмістів? – Режим доступу : <http://medialaw.org.ua/analytics/informatsijne-pravo-dlya-zhurnalistiv-chy-dlya-programistiv>
7. А.І. Марущак. Пріоритети розвитку інформаційного права України // Інформація і право : науковий журнал. – 2011. – № 1(1). – С. 20-24. – (К. : НДЦП НАПрН України).
8. Основи інформаційного права України : навч. посібник ; за ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного, П.В. Мельника. – К. : Знання, 2009. – 414 с.
9. В. Хахановський. Структура та завдання навчальної дисципліни “Інформаційне право” // Правова інформатика : науковий журнал. – 2006. – № 3 (11). – С. 54-58. – (К. : НДЦП НАПрН України).
10. В. Ліпкан. Сучасна інформаційна політика України : проблеми легітимациі змістовних складових. – Режим доступу : <http://goal-int.org/suchasna-informacijna-politika-ukraini-problemi-legitimacii-zmistovnix-skladovix/>

11. Пилипчук В.Г. Актуальні проблеми становлення і розвитку правової науки в інформаційній сфері // Інформація і право : науковий журнал. – 2012. – № 1(4). – С. 15-22. – (К. : НДЦП НАПрН України); Пилипчук В.Г. Розвиток правової науки в інформаційній сфері : системні проблеми та пріоритети // Право України. – 2013. – № 9. – С. 146-161; Пилипчук В.Г., Баранов О.А., Цимбалюк В.С. Концептуальні основи кодифікації інформаційного законодавства України : [підрозд. 5.2] // Правова доктрина України : у 5 т. ; редкол. В.Я. Тацій [та ін.]. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Публічно-правова доктрина України. – С. 780-805. – (Нац. акад. прав. наук України); Пилипчук В.Г., Брижко В.М. Проблеми становлення і розвитку інформаційного законодавства в контексті євроінтеграції України // Інформація і право : науковий журнал. – 2011. – № 1(1). – С. 11-19. – (К. : НДЦП НАПрН України); Баранов О.А. Правове забезпечення інформаційної сфери : теорія, методологія і практика : монографія / О.А.Баранов. – К. : Едельвейс, 2014. – 434 с.; Дзьобань О.П. Філософія інформаційного права : світоглядні й загальнотеоретичні засади : монографія. – Х. : Майдан, 2013. – 360 с.; Цимбалюк В.С. Інформаційне право : концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства : монографія / В.С. Цимбалюк. – К. : Освіта України, 2011. – 426 с.; Дзьобань О.П. Інформаційне насилля та безпека : світоглядно-правові аспекти : монографія / О.П. Дзьобань, В.Г. Пилипчук ; за заг. ред. проф. В. Пилипчука. – Харків : Майдан, 2011. – 244 с.; Брижко В.М. Основи систематизації інформаційного законодавства : теоретичні та правові засади : монографія / В.М. Брижко. – К. : ТОВ “ПанТот”, 2012 р. – 304 с. та ін. праці.

12. Пилипчук В.Г. Трансформація центру правової інформатики в Науково-дослідний інститут інформатики і права: становлення, здобутки, пріоритети (2011 – 2015 рр.) : науково-інформаційний огляд / В.Г Пилипчук, В.М.Фурашев ; за інформаційно-технічної підтримки В.М. Брижка, В.В. Поперечнюк, О.Г. Радзівєвської. – К. : ТОВ “ПанТот”, 2016. – 106 с.

13. Лист НАПрН України в МОН України від 28.11.14 р. № 1226.

14. Про затвердження Рекомендацій парламентських слухань на тему “Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні” : Постанова Верховної Ради України від 03.07.14 р. № 1565-VII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2014. – № 33. – Ст. 1163.

15. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.11.11 р. № 1057. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11>. – (“Освіта України”, спецвипуск газети № 10(22), жовтень 2014. – С. 3).

16. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 : Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 06.11.15 р. № 1151. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2016-01-18/4636/nmo-1151.pdf>17

Паспорта, программы. Высшая аттестационная комиссия Республики Беларусь. – Режим доступу : <http://www.vak.org.by/index.php?go=Box&id=14&in=cat>

18. Паспорта научных специальностей. Высшая аттестационная комиссия при Министерстве образования и науки Российской Федерации. – Режим доступу : <http://vak.ed.gov.ru/316;jsessionid=4of77LjjKd9s7p3yOs1qMj0Z>

19. Роль і місце інформаційного права і права інтелектуальної власності в сучасних умовах : матеріали науково-практичної конференції ; упорядн. Дорогих С.О. – К. : НДІ інформатики і права НАПрН України, НДІВ НАПрН України, ФСП НГУУ “КПІ”, Видавничий дім “АртЕк”, 2016. – 227 с.

~~~~~ * * * ~~~~~